

کودکانی که در چهارراه زندگی به بن بست رسیدند

عملکرد ۱۱ متولی ساماندهی کودکان کار، تقریباً هیچ!

هر سطل زباله حامی یک کودک کار!

کودکی ات سطلی چند؟!

ملیکا گل محمدی
امشب شام مهمان کدام سطلی؟ سطل زباله رستوران‌های لاکچری شمال شهر یا سطل نه چندان پر رونق مناطق هزاران اسکناس‌بی‌ارزش که زندگی‌ات به یکی از آنها وابسته است. جنس خستگی تو با من فرق دارد. خستگی تو تمام نشدنی است اما هر شب یک تخت و بالشت گرم منتظر من هستند.

۱) من یک کودک کار خوشحال هستم چون حق تحصیل رایگان دارم و به همین دلیل یک پله از هم سن و سال‌هایم که پدر و مادرشان کار خوب یا حال خوبی دارند، جلوترم. گفتم حال خوب، آخر اکثر مواقع حال پدر من خوش نیست.

۲) من یک کودک کار سحر خیز هستم. هر روز صبح باید رأس ساعت ۷ در ایستگاه مترو صادقیه باشم، نه برای اینکه برای رفتن به مدرسه از قطار جانمانم، بلکه برای از دست ندادن خیل مسافرنی که راهی کارشان می‌شوند و از بساط من یک چیزهایی می‌خرند. بعد از ظهرها هم با چند تا دوست‌تو در بزرگراه همت گل می‌فروشیم. ساعت ۴ تا ۷ بعد از ظهر بهترین زمان گل‌فروشی است. اداها و ساعت‌های کاریشان همیشه به ما لطف داشتند چون آن زمان اوج ترافیک روزانه است و راحت می‌توانیم وسط بزرگراه بین ماشین‌ها تردد کنیم، البته چند باری حواسمان نبود و چرخ ماشین‌ها از روی پیمان رد شد.

۳) بعضی از کودکان سرزمین من کودکی‌شان تغییر کرده است، شاید هم در این عصر تعریف کودکی تغییر کرده و ما خبر نداریم! (صبح شان در ایستگاه‌های مترو با دستفروشی شروع می‌شود، البته بعضی از آنهاهی که مدرسه می‌روند ظهر را بالای پل هوایی و کنار پیاده‌روها بساط می‌کنند تا بتوانند هم‌زمان تکالیف مدرسه‌شان را انجام دهند، بقیه‌شان هم سر چهارراه‌های شهر شیشه‌های خودرویمان را پاک می‌کنند بلکه شاید آنها را بهتر ببینیم. بعضی‌شان هم اگر مرد دستفروشان را ندیده‌ایم یا کم بدیم ناسزایی‌نارمان می‌کنند تا علاوه بر بهتر دیدن بهتر بشویم، البته اگر به ناسزا بسنده کنند و خطی یادگیری روی ماشین‌مانمان به جا نگذارند. شاید بپرسید چرا رفتار و سخن یک کودک باید اینگونه باشد؟ چون آن ذهن‌های آسیب دیده فکر می‌کنند قحطان در دست ماست، چون در این سن متحمل فشاری شده‌اند که نباید می‌شدند و در نتیجه عکس‌العملی نشان می‌دهند که نباید بدهند. باید امیدوار باشیم این ضربه‌های روحی به همین جا ختم بشوند و تبدیل به ضربه جسمی نشوند.

۴) در مترو کرج یک بوم‌کرم صحبت‌های مرد دستفروشی با پسرکی دستفروش توجهم را جلب کرد، مرد دستفروش می‌گفت: «کاسبی چطور؟ خوب پیش می‌ره؟ حواست رو خیلی جمع کن شبا دیر تر و خونه با غریبه‌ها حرف نزن، اون پسرره و که رو خط بغلی کابل شارژ می‌فروخت یادت؟» پسر بیچاره فرمدا به شب بعد از کار می‌رفته خونه چند نفر خفتن کردن که کابل شارژشو بگیرن نتونستن کشتنش، خلاصه حواست به خودت باشه.» زندگی آنها همین قدر ارزان است، هم قیمت با چند کابل شارژ و بچه‌های زیادی هستند که در این مسیر

برای آنکه قدش به پنجره‌های ماشین برسد باید روی نوک پنجه بایستد. در یک دست شیشه‌شور و در دست دیگر دستمالی می‌ماله کرده و در تانبه‌شمار چراغ قرمز چهارراه به سمت ماشین‌های مدل بالا می‌رود تا بغبار چشم‌باشان را پاک کند بلکه او و امثال او را هم ببینند. اگر چه هنوز قد نکشیده اما با همین قد و قواره کوچکش مانع کسب و کارهایش نشده‌اند. کودک نان آور خانواده شده است تا کودک کار لقب بگیرد. بسیاری از کودکان کار و خیابانی در مسیر اجرایی شدن آیین‌نامه ساماندهی کودکان خیابانی بزرگ شدند اما این آیین‌نامه خیلی وقت‌ها به شکل مناسبی اجرایی نشد تا امروز همچنان شاهد حضور کودکان خیابانی و کودکان کار باشیم. آیین‌نامه ساماندهی کودکان خیابانی دیگوارد دوران نوجوانی خود شده است. این آیین‌نامه شامل ۸۴ نوشته و مصوب شد. مطابق این مصوبه ۱۱ نهاد در حوزه ساماندهی کودکان کار و خیابانی مسئولیت دارند. نیروی انتظامی، وزارت دادگستری، شهرداری، وزارت کار و امور اجتماعی، وزارت بهداشت، سازمان بیمه خدمات درمانی، سازمان بیمه تأمین اجتماعی، صدا و سیما، جمعیت هلال احمر، آموزش و پرورش و کمیته امداد امام خمینی (ره) ۱۱ دستگاهی هستند که در این حوزه وظایفی دارند. با وجود این تنها عملکرد سازمان‌هایی همچون شهرداری، کمیته امداد و بهزیستی درباره کودکان کار و خیابانی محسوس است و مابقی دستگاه‌ها در این زمینه به وظایف خود به درستی عمل نکرده‌اند.

اقدامات انجام شده، تقریباً هیچ

مطلق تعاریف کودک خیابانی فرد کمتر از ۱۸ سال تمام است که به صورت محدود یا نامحدود در خیابان به سر می‌برد، اعم از کودکی که هنوز با خانواده خود تماس دارد و از سرپناه برخوردار است یا کودکی که خیابان را خانه خود می‌داند و رابطه او با خانواده به حداقل رسیده یا اساساً چنین ارتباطی وجود ندارد. سازمان بهزیستی کشور موظف است با همکاری و مشارکت شهرداری، انجمن‌های خیریه، تشکل‌های غیردولتی و نیروی انتظامی و با استفاده از مدد کار اجتماعی (در قالب تیم تخصصی سیار یا مستقر در مراکز که با همکاری شهرداری‌ها سازماندهی خواهد شد)، نسبت به شناسایی، جذب، پذیرش

و توانمندسازی کودکان خیابانی در تمامی مراکز استان‌ها و در صورت صلاحدید کارگروه اجتماعی استان در شهرهای بالای ۲۰۰ هزار نفر اقدام نماید. پرونداد تمام این بایدها و نبایدها ما خروجی امروز کودکان کار است. اینکه بر سر هر چهارراه و در هر قطار مترو شاهد حضور تعدادی از بچه‌هایی هستیم که دستفروشی می‌کنند، دفتر درس و مشقشان را در کنار ترازو پهن کرده‌اند یا چشم به کش رهگذران دوخته‌اند تا کش‌های کثیفی را برقی ببندازند و گلی را به رهگذری بفروشند این اما بخش عیان کودکان کار است. زیر پوست شهر و در کارگاه‌های زیرزمینی شاهد حضور کودکانی هستیم که خیلی وقت‌ها به کارهای سختی گمارده می‌شوند. کارهایی که گاهی قامت کوچکشان زیر آن خم می‌شود و دچار بیماری‌های استخوانی و روحی و روانی ناشی از فشار و استرس‌های کار می‌شوند، آن هم در دورانی که هنوز با بزرگسالی فاصله‌ای طولانی دارند.

کودکان چرا کار می‌کنند؟

ریشه‌ها و عوالب مختلف اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی موجب می‌شود تا ز کودکان به عنوان نیروی کار بهره‌کشی شود. فقر اقتصادی، بیکاری والدین، اعتیاد، طلاق و شکاف

بر سر هر چهارراه و در هر قطار مترو شاهد حضور تعدادی از بچه‌هایی هستیم که دستفروشی می‌کنند، دفتر درس و مشقشان را در کنار ترازو پهن کرده‌اند یا چشم به کش رهگذران دوخته‌اند تا کش‌های کثیفی را برقی ببندازند و گلی را به رهگذری بفروشند این اما بخش عیان کودکان کار است. زیر پوست شهر و در کارگاه‌های زیرزمینی شاهد حضور کودکانی هستیم که خیلی وقت‌ها به کارهای سختی گمارده می‌شوند

۱۳۷۳، دولت ایران پیمان‌نامه جهانی حقوق کودک را امضا کرد و تعهدات مربوط به کودکان کار و خیابانی را به صراحت پذیرفت، اما با گذشت ۱۷ سال، هنوز این قشر به رسمیت شناخته نشده‌اند، دلیل این مدعی نیز نبود آمار دقیق

از این کودکان در کشور است. مهم‌ترین وظیفه دولت در این خصوص ایجاد حق هویت برای کودکان، صدور کارت شناسایی و اجازه تحصیل در مدارس است، اما در عمل جز سیاست‌های نافرجام ضربتی و سرکوبی گام دیگری برداشته نشده است.

در ایران ماده ۷۹ قانون کار، اشتغال بیه کار کودکان زیر ۱۵ سال را ممنوع دانسته است، البته کارگران شاغل در کارگاه‌های خانوادگی که کارفرمای آنها، همسر یا بستگان و خویشاوندان نسبی درجه یک باشند، مشمول قانون کار نیستند، در نتیجه حداقل سن کار در مورد چنین کارگرانی رعایت نمی‌شود. بر اساس قانون کار اگر یک کارفرما کودک زیر ۱۵ سال را به کار بگیرد، متخلف خواهد بود و برای نخستین بار مجازات نقدی، بار دوم مجازات نقدی و حبس و بار سوم علاوه بر این موارد، کارخانه یا کارگاه پلمب و پروانه کار فرد متخلف ابطال خواهد شد.

از نسوی دیگر ماده ۸۴ قانون کار پیش‌بینی کرده است که در مشاغل و کارهایی که ماهیت آن برای سلامتی یا اخلاق کارآموزان و نوجوانان زیان‌آور است، حداقل سن کار ۱۸ سال تمام خواهد بود که تشخیص این امر با وزارت کار و امور اجتماعی است اما مسلماً قانون، مشاغل کاذبی همچون دستفروشی یا کارگاه‌های زیرزمینی را در حیطه نظارت خود ندارد. این در حالی است که بخش مهمی از کودکان کار در چنین مکان‌هایی به کار گرفته می‌شوند.

تلاش برای سلب حضانت از والدین کودکان کار

اگرچه آمار و ارقام در سستی از کودکان کار و خیابانی وجود ندارد اما به طور قطع آمار این کودکان بیشتر از چیزی است که تصورش را می‌کنیم.

سال ۹۲ بود که معاون اجتماعی بهزیستی از واگذاری مسئولیت کودکانی که پدر و مادرهای بدسرپرست دارند به بهزیستی خبر داد و گفت: این قانون یکی از بندهای لایحه حمایت از کودکان بزه‌دیده است و در صورت تصویب در مجلس شورای اسلامی به قضات اجازه می‌دهد والدین ناشایست را خلع ید کرده و سرپرستی آنان را به سازمان بهزیستی واگذار کنند.

وی در توضیحی درباره این قانون گفته بود: «با وجود تلاش بهزیستی برای حمایت از کودکان کار و انتقال آنها به مراکز تحت پوشش سازمان در بسیاری موارد چنانچه کودک دارای خانواده باشد با شکایات پدر و حکم قوه قضائیه از بهزیستی گرفته شده و به مدرسه و به تبع آن به خیابان بازگشته و وارد چرخه آسیب شده است. والدین بسیاری از این کودکان افراد طمعکاری هستند که با وجود اینکه از وضعیت مالی خوبی برخوردارند با سوءاستفاده از کودکان خود آنها را ابزاری برای کسب درآمد بیشتر می‌کنند.»

رئیس سازمان سابق سازمان بهزیستی هم از اجرای طرحی خبر داد که می‌تواند به سلب سرپرستی از والدین «کودکان کار» و واگذاری سرپرستی آنها به بهزیستی بینجامد. محسنی بندپی گفته بود: «با قوه قضائیه همکاری‌هایی داشتیم و در خواست کردیم کودکانی که سه بار طی طرح‌های ساماندهی به مراکز بهزیستی ارجاع و به خانواده تحویل داده می‌شوند، بعد از سه بار سرپرستی آنها را از خانواده بگیریم و حداقل به طور موقت به بهزیستی واگذار کنیم. سازمان بهزیستی و کمیته امداد آماده کمک به خانواده‌هایی است که به دلیل فقر کودکان خود را به کار وادار می‌کنند.» تأثیر رئیس سازمان بهزیستی اما سرنوشت این طرح نیز در ابهام باقی ماند. همچنانکه شیوه‌های اجرای این طرح نیز از همان ابتدا مبهم بود و معلوم نبود این طرح می‌تواند به این کودکان کمک کند یا خیر؟

آتان برونداد یک پدیده درونی هستند

کودکان کار بروندادی از چالش‌های اجتماعی هستند که به وجود تمام برآمده‌های ری‌ها و اقدامات دستگاه‌ها در چرخه آسیب‌های اجتماعی همچنان تولید می‌شوند. برای مقابله با این پدیده باید به سراغ ریشه‌ها رفت؛ ریشه‌هایی همچون فقر، اعتیاد و نابرابری.

بیکاری پدر و بحران عاطفی در خانواده

بیکاری نه تنها تعهدات بین افراد در خانواده را بلکه روابط بین اجتماع را نیز کم و فرسردا دچار از هم گسیختگی می‌کند. یأس و ناامیدی در بستر بیکاری پرورش می‌یابد و به مرور زمان روحیه شخص بیکار را تخریب می‌کند. دوره‌های بلند مدت و طاق‌فروشی بیکاری فرد را بیش از گذشته ناامید می‌کند. این در حالی است که پس از

نگاه

این روزها هر سطل زباله‌ای حامی یک کودک کار شده است، باید صدقه‌ایمان را در سطل‌های زباله بریزیم تا کودک کار کسب‌ها یا کیسه‌های پُر بیه‌خانه بازگردند.

این کودکان بخشی از سرمایه‌های آینده کشورمان هستند، کشوری که به نیروی جوان نیاز دارد، ولی برخی از کودکان کار ما بالا‌بجبار و با توجه به شرایط جامعه استعدادشان را تنها در جلب ترحم، دروغ‌گفتن و گول زدن مردم برای پول درآوردن صرف می‌کنند و مابقی این کودکان نیز که دچار این فضای مسموم نشده‌اند به دلیل کار طاقت‌فرسا فرصت پرورش و رشد مهارت‌هایشان در زمینه‌های مختلف را نداشته‌اند.

نرگس محمدی

هر روز خانواده‌هایی را می‌بینیم که از تولد فرزندشان خوشحال می‌شوند و دیگری که خانواده‌ها را به این کار پسندیده تشویق و ترغیب می‌کنند. اما اگر فرزندآوری زیباست پس بعد از تولد هم باید حفظ این زیبایی و بدل شدنش به یک فرد شایسته در جامعه کوشا باشیم، چراکه بخش عمده شخصیت هر انسانی از کودکی‌اش شکل می‌گیرد و در کودکی نیاز به اندوخته فراوان دارد. اگر سرنوشت این کودکان در سنین کم به مخاطره بيفتد سرنوشت جامعه‌شان را در سنين بالا به خطر می‌اندازند. آنان امروز به حمایت و پشتیبانی نیاز دارند.